En förnekelse med katastrofala konsekvenser

»Det är forskar- och framför allt läkarsamhällets skyldighet att väcka stark opinion mot de s k aidsdissidenternas fortsatta framfart«, skriver Georg Klein. I artikeln söker han en förklaring till hur det varit möjligt att vetenskaplig auktoritet, här i skepnaden av en egocentrisk forskare, kunnat få sådana ödesdigra konsekvenser som i Mbekis Sydafrika. Där har förnekandet av samband mellan HIV och aids lett till att landet blivit världens mest HIV-infekterade land.

FOTO: SCIENCE PHOTOLIBRARY/IBL

Aidssmittad baby med sin mor.

GEORG KLEIN
professor emeritus och forskningsgruppledare vid Mikrobiologiskt och tumörbiologiskt centrum, Karolinska institutet, Stockholm

Det är inte brottsligt att ljuga. Vill jag påstå att 2 × 2 = 5, eller att jorden är platt som en pannkaka, är det min personliga rättighet enligt yttrandefriheten. Påstår jag att en av historiens bäst dokumenterade händelser, Förintelsen, inte har ägt rum är det inte straffbart i och för sig. Men om man påstår att historien om Förintelsen och tillhörande dokumentation har fabricerats av judar i syfte att pressa tyskarna på pengar och för att ta land från araberna, betraktas det som hets mot folkgrupp enligt svensk lag. Kreationisterna förnekar evolutionen. Den överväldigande fossilevidensen avfärdas ibland med argumentet att Gud har även skapat fossilevidensen. Frågan varför han skulle ha gjort det, och om han i så fall gjort sig skyldig till bedrägeri, diskuteras inte.

Religioner, sekter eller andra som av en av eller annan anledning förnekar en del av verkligheten brukar bortförklara allt som motsäger deras grundtes. Är motbevisen kristallklara slår de dövörat till och vägrar att svara på frågor.

Även inom medicinen finns förnekelser och engagerade förnekare. En kategori är rena charlatanер som försvarar sina önsketänkanden. De brukar avslöjas förr eller senare. Med denna kommentar vill jag väcka uppmärksamhet kring en förnekelse av mycket högre dignitet, med avseende på såväl förnekelsens absurditet som dess katastrofala följdeffekter.

Alternativ teori med ödesdigra följder

Förnekaren Peter Duesberg är tidigare framstående molekylärbiolog. Han är även idag professor vid University of California och medlem av det prestigefyllda National Academy of Sciences i USA. Han förnekar sambandet mellan HIV och aids och har samlat en väl synlig krets eller snarare sekt av supportrar.

Hans sedan mer än två decennier bedrivna kampanj har fått ödesdigra konsekvenser, inte minst i Sydafrika, där president Mbeki har anlitat Duesberg som vetenskaplig rådgivare. Värre än så, han har följt Duesbergs råd. I motsats till andra afrikanska politiker har han medvetet underlåtit att genom undervisning och preventiva åtgärder hejda epidemins framfart. Sydafrika, som var relativt förskonat från aids tidigare, har därför blivit världens mest HIV-infekterade land inom loppet av ett fåtal år. Mbeki har också underlåtit att införskaffa och dela ut bromsmediciner, han har inte ens tagit emot gratisdonationer från läkemedelsföretag till smittade barn, eftersom medicinerna enligt Duesbergs »alternativa teori« orsakar aids, snarare än bromsar dess framfart. Både Duesberg och Mbeki valde att bortse från bromsmedicinernas ytterst imponerande effekter, som har förvandlat HIV-infektionen från en dödlig sjukdom till en hanterbar kronisk infektion.

Besvikelse och avundsjuka?

Hur har detta kunnat hända, hur har det kunnat gå så långt?

Under 1960–1970-talen gjorde Peter Duesberg en framstående karriär inom tumörvirusområdet. Redan vid relativt unga år blev han professor vid det högt ansedda University of California, en tjänst han fortfarande innehar. Under 1960-talet hörde jag honom ofta föreläsa vid konferenser, och jag arbetade med honom i NIH-kommittéer. Jag tyckte om hans snabba intellekt, hans klara artikulation och hans sinne för humor, även om hans flitiga skämtande under föreläsningarna ofta riktade sig mot någon eller några kolleger som han kritiserade för orörlighet i deras tänkande.

Sedan hände någonting med hans personlighetsutveckling som fortfarande framstår som en psykologisk gåta. Förändringen började med att Duesbergs egen forskning började gå trögt. Såväl Duesberg som flera av hans närmaste kolleger satsade på det under 1960–1970-talen högaktuella tumörvirusområdet. De senare Nobelprisbelönade Michael Bishop och Harold Varmus kunde med hjälp av DNA-teknologi visa att en klass av tumörvira (s k akuta eller klass I-retrovira) endast framkallade tumörer under förutsättning att de plockade med sig en cellulär gen, som senare har fått benämningen onkgen, medan Duesberg använde en mödosam RNA-fingeravtrycksteknik som inte gav honom någon nämnvärd utdelning. Han började då alltmer högljutt kritisera kollegerna som påstod att tumörer kunde uppstå genom aktivering av cellulära gener, med eller utan virusets hjälp. Han angrep konsekvent andras resultat, som visade att onkgenerna var cellens normala cellcykelreglerande gener, som kunde »haka upp sig«, dvs aktiveras konstitutivt, antingen av virus eller av cellulära mutationer, kromosomtranslokationer och andra olyckshändelser inom den normala celldelningsprocessen. Han menade att de var vävnadsodlingsartefakter och att den verkliga, tumörframkallande aktiveringen in vivo kunde ske endast med virusens hjälp. Alltefter-som bevisen som talade mot hans teori

växte, började han, enligt mångas erfarenhet, systematiskt felcitera litteraturen. Exempelvis envisades han med att påstå att de ofta förekommande mutationerna i onkgenen ras, som bidrar till många typer av tumörutveckling hos människa, eller translokationerna mellan onkgenen myc och immunglobulinsekvenser, som spelar en avgörande roll för uppkomsten av vissa lymfom, inte förekom i tumörer in vivo utan var en följd av långvarig laboratoriepassage i kultur. Blev han motsagd inför offentligheten svarade han att han inte hade läst de artiklar som visade att förändringarna redan fanns i tumörcellerna in vivo. Han bad att få läsa de relevanta artiklarna. När han fick dessa, tackade han vänligt och fortsatte att felcitera litteraturen på samma sätt.

Bildade sekt av förnekare

Nobelpriset till Bishop och Varmus kan ha varit en bidragande faktor till den fortsatta utvecklingen. Tesen att cancergener kan aktiveras endast av virus blev helt ohållbar. Duesbergs maliciöst skämtsamma föreläsningar väckte inte längre samma uppmärksamhet. Det var uppenbart att han hade målat in sig i ett hörn, och hans alltmer oklara teori vann inga nya anhängare. Men i början av 1980-talet, när den världsomfattande aidsepidemin bröt ut och snabbt växte till en katastrof, ändrade Duesberg inriktning. Han lanserade teorin att HIV inte hade något med aids att göra. Om det i Duesbergs tidigare föreställningsvärld endast var virus som kunde aktivera onkgener, så var det nu endast virus som inte kunde orsaka aidssjukdomen. Även här spårar jag hans animositet mot sina tidigare vänner och kolleger som hade upptäckt HIV, en nära släkting till de retrovirus som Duesberg tidigare arbetade med. Men Duesberg nöjde sig inte med att framföra sina synpunkter i sedvanliga former för vetenskaplig kritik. Han gick ut med fanfarer, skapade stor publicitet och bildade vad som numera närmast kan ses som en sekt av »HIV/aidsförnekare«, med publikationer, webbplatser och en omfattande propaganda, där Duesbergs föreläsartalanger och alltmer beskt ironiska skämtande ingår som viktiga beståndsdelar. Vid konferenser där han uppträder kan man lätt lokalisera föreläsningssalen där han håller till genom de stora skratt- och applådsalvorna. Respekten för Duesberg som spelar rollen av professionell »gadfly«, spyfluga, som kämpar mot det mäktiga etablissemangets förtryck, växer med kvadraten av kunskapsavståndet från området Duesberg angriper.

Enligt Duesbergs »alternativhypotes« beror aids inte på HIV utan på den homosexuella »livsstilen«, där s k recreational drugs spelar den viktigaste rollen för hans teori. AZT och de andra bromsmedicinerna bidrar enligt Duesberg till sjukdomen som de påstås bromsa eller bota.

Duesberg har för vana att ignorera eller bortförklara alla invändningar. Har narkomaner också aids i hög frekvens? Det beror inte på kontaminerade sprutor utan på drogerna de använder. Fall av aids som uppstår hos personer som har HIV-infekterats genom blodtransfusion, vävnadspreparat eller olycksfall i sjukvården ignoreras helt.

När Duesberg får informerad kritik inför offentligheten, använder han samma teknik som tidigare inom cancerområdet. Han verkar lyssna, tackar för informationen och fortsätter sedan med samma argument. En del av argumenten blir alltmer bisarra. Fullständigt okunnig som han tycks vara om kroniska, persistenta virusinfektioner och deras varierande sjukdomsmanifestation vill han göra gällande att det faktum att inte alla HIV-infekterade personer utvecklar aids efter samma, relativt korta latensperiod visar att HIV/aidssambandet inte existerar. Denna invändning är absurd för varje kliniskt eller epidemiologiskt inriktad virolog, men inte för Duesberg, och inte heller för hans ännu mera okunniga stödgrupper. I denna stödgrupp befinner sig en Nobelpristagare, Kari Mullis, PCR-reaktionens upptäckare, som enligt egen utsago är helt okunnig inom virologin men säger sig ha »inside information« från Duesberg.

Hävdelsebegär som lett till massmord

Sambandet mellan HIV och aids är nu starkare än mellan något annat kroniskt persisterande virus och tillhörande sjukdomssyndrom. Inom den numera mycket stora, världsomfattande HIV/aidsforskningen är Duesberg en person som har gjort bort sig helt och som följaktligen ignoreras. Men förnekelsens konsekvenser blir alltmer uppenbara, och särskilt i Sydafrika är de horribla. Landet Sydafrika var tidigare relativt förskonat från HIV men är nu, efter några år av statligt sabotage, världens mest HIV-infekterade land. Enligt en nyligen publicerad statistik finns över sex miljoner HIV-infekterade på en befolkning av 42 miljoner och en HIV-prevalens hos gravida kvinnor på upp mot 30 procent. Såväl medicinska som officiella rapporter talar om en snabbt växande katastrof, med mängder av barn vars föräldrar har dött i aids och den därpå följande obeskrivliga misären. Det som började som en frustrerad forskares försök att hävda sig mot sina mera framgångsrika kolleger har omvandlats till massmord, om inte folkmord.

Auktoritet med fara för mänskligheten

Situationen är minst sagt bisarr. Vi har fått etiska kommittéer som noggrant bevakar varje steg i alla försöksuppläggningar. Djuretiska kommittéer har skapats som skyddar försöksdjuren. Bevakningen ökar mot det dessbättre ganska sällsynta forskningsfusket. Religiösa tabun hindrar användningen av embryonala stamceller i vissa länder. Vi får lyssna på verklighetsfrämmande teologiska argument och ändlösa pseudodebatter. Men i detta fall har vi en verklig katastrof som blev följden av att en i början framstående forskare använde sin auktoritet, intelligens och goda framställningsförmåga för att driva en absurd tes som vållar enorm skada.

Vad kan man göra? Duesberg är tillräckligt intelligent och skicklig för att undvika risken för rättsliga åtgärder.

Det är enligt min uppfattning forskar- och framför allt läkarsamhällets skyldighet att väcka en stark opinion mot de s k aidsdissidenternas fortsatta framfart.

*

Potentiella bindningar eller jävsförhållanden: Inga uppgivna.